

LİBYA'DA RUS GÖLGE ORDUSU WAGNER

“

Temelde Moskova'nın çıkarlarının temini için resmî olmayan unsurların kullanılması gerekliliğinin bir sonucu olarak ortaya çıkmış bir oluşumdur. Üyelerinin Rus Askerî İstihbarat Teşkilatı (GRU) tarafından eğitildiği iddia edilmekte ve liderliğini GRU'nun özel operasyon birliğinden emekli olan Dimitry Valeryevich Utkin yapmaktadır.

”

Gökhan Batu

Araştırma Asistanı, ORSAM

Rusya'nın son yıllarda başta Ortadoğu ve Afrika olmak üzere özel askerî güvenlik şirketlerinden (ÖAGŞ) gittikçe artan bir şekilde faydalandığı müşahade edilmektedir. Özellikle iç çatışma ve zayıf devlet otoritele-
rinin bulunduğu sorunlu bölgelere müdahalede etkili bir yöntem olarak ön plana çıkan bu şirketlerden biri son zamanlarda uluslararası kamuoyunda adı sıklıkla duyulan Wagner Group'tur. Suriye ve Libya

sa-
hasında Rus-
ya'nın, sırasıyla sivillere yönelik eylemleriyle meşruiyeti tartışmalı duruma düşen rejim ve gayrı meşru Halife Hafter'i desteklemesi nedeniyle Wagner'in anlaşılması ve faaliyetleri önem arz etmektedir.

Öncülü Suriye'de kısa süre görev yapan "Slav Güçleri" olan Wagner, temelde Moskova'nın çıkarlarının

te-
mini için resmî olmayan unsurların kullanılması gerekliliğinin bir sonucu olarak ortaya çıkmış bir oluşumdur. Üyelerinin Rus Askerî İstihbarat Teşkilatı (GRU) tarafından eğitildiği iddia edilmekte ve liderliğini GRU'nun

özel operasyon birliğinden emekli olan Dimitry Valeryevich Utkin yapmaktadır. Wagner paralı askerlerinin önemli bir bölümü ciddi askerî tecrübeye sahip olsa da grubun bazı üyelerini eski suçlular ve çatışma tecrübesi ve eğitimi sınırlı bireyler oluşturmaktadır. Motivasyonları büyük oranda para olan bu bireyler arasında ideolojik açıdan homojen bir duruş gözlemlenmese de bunlardan bir bölümünün aşırı sağcı ve Neonazi olduklarının altı çizilmelidir. Eski Rus askerleri ve Rus Özel Kuvvetleri mensuplarının yanı sıra Sırp, Kazak, Çeçen ve İnguş üyelerin bulunduğu Wagner'in faaliyetlerine dair ilk izlere, Ukrayna İstihbaratı'nın 2014 yılında baş-

layan Donbass'teki çatışmalar sırasında bu grup tarafından bölgedeki ayrılıkçılara destek verildiğine dair raporlarında rastlanmaktadır.

“

Esasında özel askerî güvenlik şirketlerinin ülke dışındaki çatışmalara katılması Rus yasalarına aykırı bir durumdur. Fakat bu organizasyonlar, Ukrayna, Suriye, Orta Afrika Cumhuriyeti, Sudan, Zimbabve, Mozambik ve Libya başta olmak üzere devletin doğrudan müdahalesi olmaksızın Rusya'nın ulusal güvenlik çıkarılarının sağlanması adına dış müdahaleler yapılmasına imkân vermektedir.

”

Rusya'nın Gölge Faaliyetlerinin Aracısı

Esasında özel askerî güvenlik şirketlerinin ülke dışındaki çatışmalara katılması Rus yasalarına aykırı bir durumdur. Fakat bu organizasyonlar, Ukrayna, Suriye, Orta Afrika Cumhuriyeti, Sudan, Zimbabve, Mozambik ve Libya başta olmak üzere devletin doğrudan müdahalesi olmaksızın Rusya'nın ulusal güvenlik çıkarılarının sağlanması adına dış müdahaleler yapılmasına imkân vermektedir. Nitekim Moskova, bahsi geçen gruplarla ilişkisini reddetmektedir. Bu sayede uluslararası hukuk açısından sorumluluktan kaçınılması ve Kremlin'in üzerinde resmî bir kayıplardan kaynaklanması muhtemel siyasi risklerin azaltılması mümkün kılınmaktadır. Moskova ile görünüşte resmî-organik bağı bulunmayan Wagner, Vladimir Putin'le 2000'li yıllara uzanan yakın ilişkilere sahip olduğu iddia

edilen Rus oligark Yevgeny Prigozhin tarafından 2014'te kurulmuştur. “Putin'in aşçısı” olarak da nitelendirilen Prigozhin, aynı zamanda Putin lehine propaganda faaliyetlerini yürüten “İnternet Araştırma Merkezi”nin de sahibidir. Bu kuruluş, 2016 yılında yapılan Amerika Birleşik Devletleri (ABD) başkanlık seçimlerine Rusya'nın müdahale ettiğine dair iddiaların merkezinde yer almış ve Prigozhin bu sebeple ABD tarafından yaptırımlara maruz kalmıştır.

Wagner'in temelde Batılı özel askerî şirketlerine benzer bir mantıkla kurulduğu; ancak aralarında ciddi farklar olduğu değerlendirilebilir. Sahadaki faaliyet alanları itibarıyla ele alındığında, çalışma alanları kritik altyapılar veya devlet dairelerinin korunması, önemli bireylerin ve materyallerin riskli bölgelerde ulaşımına refakat etme gibi spesifik faaliyetlerle sınırlı olan muadillerinin aksine Wagner, istihbarat ve karşı-istihbarat, sabotaj gibi faaliyetlerin yanı sıra bizzat çatışmalara katılmakta ve kayıplar vermektedir. Toplam üye sayısı değişmekle birlikte 5 bini geçmediği değerlendirilen Wagner'in, mevcut kuvvetiyle bir savaşın gidişatını değiştirmekten çok Rus kuvvetleriyle çatışma bölgelerinde bulunmak, sahadaki müttefik gruplara danışmanlık yapmak ve bunlara sağlanan ve hassas silah sistemlerini kullanmak suretiyle buralarda resmî olarak Rusya'nın varlığını perdelemeye yönelik çalıştığı ifade edilebilir.

Wagner, Rusya'nın sorunlu bölgelerdeki faaliyetlerinin gizlenmesi adına etkili bir araçtır. Üyelerinin,

şirketin faaliyetlerine dair gizlilik üzerine 10 yıllık bir anlaşma imzaladıkları ve şirketin faaliyetleri sırasında ölmeleri durumunda ödeme alabilmeleri için bu gizlilik şartının aileleri de bağladığı iddia edilmektedir. Dahası bu bireylerin görev bölgelerine geçtiklerinde üzerlerinde telefon, kayıt cihazı ve görev kapsamı dışındaki diğer elektronik haberleşme cihazlarına el konulmaktadır. Çatışmalarda ölen Wagner üyelerinin ise ülkelerine götürüldüğü ve ailelerine gösterilmeksizin mühürlü tabutlar içerisinde defnedildiği ifade edilmektedir. Wagner'in standart bir ticari teşekkül olmaması bir başka önemli noktadır. Ne Rusya'da ne de uluslararası alanda Wagner Grubu'na ait kayıtlı yasal bir ticari organizasyon bulunmazken, gerçekte var olan bu yapının faaliyetlerinden de sahiplerini sorumlu tutmak mümkün olmamaktadır.

Suriye ve Libya'da Wagner

Wagner'in, Suriye sahasında şiddetli çatışmalara katıldığı rapor

edilmiştir. 2016 yılında Palmıra'nın, IŞİD'den alınması için düzenlenen operasyonlarda 2,500 Wagner askerinin aktif olarak çatışmalarda yer aldığı ve başarı gösterenlerin ödüllendirildiği kaydedilmiştir. 7 Şubat 2018 tarihinde ise rejim unsurlarıyla beraber çok sayıda Wagner üyesi paralı asker, ABD destekli YPG terör örgütünün kontrolü altındaki Deyr ez Zor'da bulunan petrol ve gaz tesislerini ele geçirmek üzere harekete geçmiştir. Bu grubun mekanize birliklerle beraber bölgeye yaklaşması üzerine ABD'ye ait hava unsurları devreye girmiş ve bölgedeki ABD topçusunun da desteğiyle gerçekleşen saldırılardan sonuncunda sayısı tam bilinmemekle beraber 200'e yakın Wagner paralı askerin öldürüldüğü iddia edilmiştir. Nisan ayında ABD Dışişleri Bakanı Mike Pompeo, mezkûr olayı kastederek Rusların yüzlerce kayıp verdiğini iddia etmiştir. Buna mukabil Rusya'dan yapılan açıklamada, Rus Ordusu'yla hiçbir irtibatı bulunmayan 5 Rus'un burada hayatını kaybettiği ifade edilmiştir.

Oysa iddialara göre burada hayatını kaybeden Wagner üyelerinin cenazeleri, olaydan haftalar sonra kademeli olarak Rusya'ya geçirilmiş ve gerçek ölüm yerleri ve zamanları gizlenmek suretiyle sessiz sedasız gömülmüştür.

Libya'da ise sayılarının 1400 ila 2000 arasında olduğu tahmin edilen Wagner paralı askerlerinin, cephede çatışmalara katılmak yerine keskin nişancılık, İHA ve hava savunma sistemleri operatörlüğü ve birçoğu darbeci Halife Hafter için savaşmak üzere Sudan ve Çad gibi ülkelerden toplanan deneyimsiz askerlerin eğitimi gibi daha çok cephe gerisindeki faaliyetleri üstlenmişlerdir. Bu durum, esasında Suriye ve Libya'nın Rus dış politikasındaki ağırlığına da işaret etmektedir. Rusya'nın, Libya'da ilk etapta halk üzerinde nüfuzu olduğunu değerlendirdiği Muammer Kaddafi'nin oğlu Seyfül İslam Kaddafi ile temas ettiği iddia edilmektedir. Diğer yandan, Libya'daki çatışmalar boyunca bir yandan Hafter'e destek verirken, diğer

yandan BM tarafından tanınan Ulusal Mutabakat Hükümeti (UMH) ile görüştüğüne yönelik iddialar dikkat çekmiştir. Bütün bunlara karşın Rusya, Libya iç savaşına müdahil olmadığını ifade etmektedir. Öte yandan Halife Hafter'in sözcüsü Ahmet el-Mismari, bölgede Wagner'in varlığını reddederken sahada kendilerini destekleyen bazı "Rus grupların bulunduğunu" kabul etmiştir. Bu noktada 2018 yılında Hafter'in Moskova'yı ziyaretinde, savunma bakanlığı yetkilileriyle gerçekleştirdiği toplantıda Prigozhin'in de hazır bulunması dikkat çekmiştir.

Özellikle Türkiye'nin desteğiyle Ulusal Mutabakat Hükümeti'nin (UMH) Tunus sınırı boyunca güney hattında ve doğu yönünde hızla mevzi kazanmaya başladığı ve Terhune'yi ele geçirip Sirte'ye kadar ilerlediği Mayıs sonu ve Haziran ayının ilk haftasında, Libya Başkanlık Konseyi Başkan Yardımcısı ve UMH Başkan Yardımcısı Ahmet Maytik ve UMH Dışişleri Bakanı Muhammed Tahir Siyala Moskova'da görüşmeler yapmıştır. Söz konusu görüşmelerde taraflar arasındaki diyalog ortamının Libya'daki karşıt pozisyonlarına rağmen bu kadar rahat sağlanabilmiş olması da taraflar arasındaki temasın geçmişe dayandığı noktadaki iddiaları doğrular niteliktedir. Dolayısıyla iki tarafla da görüşen Rusya için önceliğin, Hafter'in kazanmasından çok masada etkili bir aktör olarak varlığını sürdürme ve olası kazanımlardan faydalanma olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Gelinen noktada ABD tarafından gelen aksi yöndeki açıklamalara

karşın Rusya'nın masada olması ve bu ülkede iç savaş sonrası dönem için kazanımlar elde etmesi kuvvetle muhtemeldir.

“

NATO için de Rusya'nın Libya'daki mevcudiyeti mahzurlu bir durumdur. "Avrupa'nın istikrar ve güvenliğinin, Akdeniz'deki güvenlik ve istikrar ile çok yakından bağlantılı olduğu yönünde NATO ülkeleri arasındaki fikir birliği" göz önünde bulundurulduğunda, Libya'da Rusya'nın varlığını konsolide etmesi ve/veya üs elde etmesi durumunun NATO için de bir tehdit içerdiği değerlendirilebilir.

”

Daha geniş bir perspektiften baktığımızda Suriye'den sonra Libya gibi kritik bir bölgede de Rusya'nın varlığı Avrupa'nın güneyden kuşatılması anlamına gelmektedir. Öte yandan NATO için de Rusya'nın Libya'daki mevcudiyeti mahzurlu bir durumdur. "Avrupa'nın istikrar ve güvenliğinin, Akdeniz'deki güvenlik ve istikrar ile çok yakından bağlantılı olduğu yönünde NATO ülkeleri arasındaki fikir birliği" göz önünde bulundurulduğunda, Libya'da Rusya'nın varlığını konsolide etmesi ve/veya üs elde etmesi durumunun NATO için de bir tehdit içerdiği değerlendirilebilir.

Wagner paralı askerlerinin, UMH'nin ilerlemesi karşısında Rusya tarafından süratle bölgeden tahliye edilmesi ve riske edilme-

mesi, Şubat 2018'de Deyr ez Zor'da yaşanan ve Rusya açısından adeta bir facia niteliğindeki olaydan dersler çıkarıldığını göstermektedir. İlâveten bu durum, Rusya'nın Wagner'e atfettiği öneme işaret etmektedir. Arap Baharı sonrasında Ortadoğu'daki Irak, Suriye ve Libya gibi ülkelerde devlet otoritelerinin zayıflaması sonucunda ortaya çıkan otorite boşluğu, devlet dışı aktörlerin bu ülkelerde güçlenmesiyle sonuçlanmıştır. Wagner gibi yapıların, bölgeye müdahil olmada büyük güçlere sağladığı uluslararası hukuk açısından sorumluluktan kaçınma ve muhtemel kayıpların neden olacağı siyasi risklerin önüne geçme gibi avantajları göz önünde bulundurulduğunda, bu ve benzeri yapılarla, kısa ve orta vadede şartların uygun olduğu her krizde karşılaşılabilecek kuvvetle muhtemeldir. ■